

10 OCAK 1996

Gani-zade Mehmed Nadiri'nin Şehname-i Nadiri'si. ALİKILIÇ, Dürdar. Yüksek Lisans. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Ens., İstanbul, 1993. 155 s., 25 ref.
Danışman: Prof. Dr. M. Çetin Varlık. Dili: Tr.

5 GANIZADE MEHMET NADİRİ AT.Ü. T.D.N.T. - Ed. Dokt.
143. "Gani-Zade Nadiri. Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı ve Şeh-name'sinin Tenkidli Metni", Numan Külekçi, Erzurum 1985, VI + 460 s. (Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Ayan)

20 MAYIS 1998

Ganizade Mehmed Nadiri

Numan Külekçi: "Gani-Zade Nadiri Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı ve Şeh-namesinin Tenkidli Metni", 1985, VI + 460 s.
Danışman: Doç. Dr. Hüseyin Ayan.

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
..Doktora.. Tezi.

06 HAZİRAN 1996

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

70055 Ganizade Mehmed Nadiri

1.2.12- Ganizâde Nadirî. Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı ve Şehnâme'sinin Tenkidli Metni, Numan Külekçi, AÜ. SBE., Erzurum 1985, VI+460 s. (Dnş. Prof. Dr. Hüseyin Ayan).
Doktora tezi.

06 HAZİRAN 1996

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

070055 - Ganizade
Mehmet Nadiri

"Gani-Zade Nâdirî Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divânı ve Şehnâmesi'nin Tenkidli Metni." Nuran Külekçi. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, 1985.

19 NİSAN 1993

Fergana hükümdarı Alimhan'ın amcasıdır. Alimhan, hakimliği 1808'de Umarhan'a teslim etti. Umarhan'da öldükten sonra yerine 1824'te oğlu Muhammed Alihan geçti. Umarhan'ın karısı Nadire, oğlu Muhammed Alihan küçük olduğu için devleti idare etti. Medeniyet ve sanatın gelişmesi için çalıştı. Birçok kitabını kopya ettirdi. Şairleri divanlar, eserler, destanlar yazmaları için teşvik etti. İyi çalışan kâtiplere altın kalem ve gümüş kalemlik vererek *Zerrin Kalem*'lik mezhebine yükseltti. Klâsik poeziyanın güzel örneklerinden şiirler yazdı. Tamamlanmamış Özbekçe divan yazdı. Divan, ÖZFA Şarkşunaslık Enstitüsünde nu. 4132'dedir. Şu anda Özbekistan FA Tarih Müzesi arşivinde saklanan divanda Nadire'nin Kâmile mahlasıyla yazdığı 19 tane gazeli vardır. 1962'de Nemengan'da mükemmel bir divanı bulundu. ÖZFA Elyazmalar Enstitüsünde nu. 313'te saklanan divanda 180 tane şiiri ve 11 muhammes, 2 müseddes, 1 müsemmen, 1 terci'ibend, 1 terkibibend, 1 firahnama vardır. ÖZFA Şarkşunaslık Enstitüsünde Maknune mahlasıyla yazdığı 333 gazelden ibaret bir divanı daha vardır. Şiirlerinin esas kısmını lirik şiirler oluşturur. Tacik dilinde yazdığı Mebaş adlı redifli gazeline ise vefadarlık konusunu işledi. Şiirlerinde haksızlık, cehalet ve denksizlikten şikâyet etti. Şair Özbekçe ve Tacikçe gazellerini 5, 7, 9, 13 hatta 18 beyitli ve aruzun türlü vezinlerde yazdı. Şiirlerinin esas kısmı 7-9 beyitlidir. Gazellerin de çoğunlukla mükerrer ve koş mükerrer usûllerini kullandı. Özbek dilinin yanında Tacik dilinde de şiirler yazdı. Nadire'nin gazellerine birçok şair nazireler yazdı, muhammesler bağladı. **Eserleri:** *Divan* (Taşkent 1973), *Eserler* (2 ciltlik, 2. cilt, 1-2. kitap, Taşkent 1971), *Divan* (Tacikçe gazelleri, Düşanbe 1967), *Uveysî Mahzene ve Nadire Şi'rler* (Taşkent 1957), *Nadire Şi'rler* (Taşkent 1958).

Kay.: T. Celalov, *Özbek Şaireleri*, (2.bs. Taşkent 1970); V. Abdullayev, *Özbek Edebiyatı Tarihi* (2. kitap, Taşkent 1967); A. Kayımov, *Kokan Edebiy Muhihi*, (Taşkent 1961); M. Kadirova, *Nadire, Hayatı ve İcadı*, (Taşkent 1965, ÖZSE, 8. Cilt, Taşkent 1976);

M. Kadirova, *XIX. Asr Özbek Şaireleri İcadında İnsan ve Halk Takdiri*, (Taşkent 1977). ⇨Ş. TACİBAYEVA

NÂDİRÎ (16. yy): Divan şairi. Musul'da yetişti. Bağdat'ta vefat etti. Bağdatlı Nâdirî Çelebi diye tanındı. Tarih düşürmede, devrinin şairlerine nazire yazmakta ustaydı. Kendi vadisinde benzersiz, sohbeti temiz, sözleri ferah verici bir şairdi Şiirlerine örnekler *Ahdî Tezkiresi*'ndedir.

Kay.: GŞ (Millet K AE 774),190a, bs. 2005, s.557; TGDEİS s.312; TN 2/1010 (4152). ⇨ M. CUNBUR

NÂDİRÎ (1570-1626): Divan şairi, âlim ve hattat. İstanbul'da doğdu. Asıl adı Mehmed Nâdirî Efendidir. Büyük dedesi aslen Bolu'lu Bayezid Efendi, kadılık yapmış ve Bolevî Çelebi olarak tanınmıştı. Babası şair ve Kazasker Abdülgani Efendi olduğundan *Ganizâde* sanıyla tanındı. Şiirde Nâdirî mahlasını kullanan Mehmed Efendinin yaşadığı yıllara en yakın kaynak olan *Fezleke*'de, Kâtip Çelebi onun 1572 yılında doğduğunu belirtmektedir. Ayrıca bazı kaynaklara göre Bolu'da doğduğu ifade edilmektedir. İyi bir medrese öğrenimi gördü. Hoca Sadeddin Efendiden ders aldı ve onun başarılı öğrencilerinden biri oldu. Müderrisliğe Paspasöğlü Medresesinde başladı (1592), çeşitli medreselerde, 1596/7'de Sahn-ı Seman'da, sonra da Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaptı. Şeyhülislâm Sun'ullah Efendinin kızıyla evlendi 1602'de Selânik, Kahire, Edirne ve 1607'de de İstanbul kadısı oldu. 1610'da azledilip Galata kadılığına getirildi.1612'de Anadolu Kazaskeri olup 1614'te azledildi. Arada iki kere Sultan I. Ahmed'in Edirne seyahatine katıldı. 1619'da Şeyhülislâm Yahya Efendinin yerine Rumeli Kazaskeri oldu. 1620'de emekliye ayrıldı. 1622'de Galata kazası arpalık olarak kendisine verildi.1624'te ikinci defa Rumeli Kazaskerliğine getirildi. 1625'te felç geçirdiği için görevinden ayrıldı. 1627 yılında İstanbul'da vefat etti. Fatih'te evinin yakınındaki Hoca Âbid Çelebi Mescidi haziresine gömüldü. Ölümüne Azmizâde Hâletî tarafından *Bezm-i fâniden Ganizâde*

"Osmanlı Hakanı yeniçeriye ehemmiyet verir, şah meydanlarında bu fedâkâr askerlerle kazandığı zaferleri, yaptığı avları şanlı bir destan makamında asırlara nakl ettirmek isterdi."

ŞEHNÂMECİLİK VE NÂDIRÎ'NİN ŞEHNÂMESİ

Dr. Numan KÜLEKÇİ

Şehnâme denilince hatıra ilk gelen isim Firdevsî (934-1020) ve aynı addaki eseri olur. 60000 beyit tutarında İran'ın tarihî ve asütirî an'anelerinden, islâmî devre kadar ne gelmiş ise hemen hepsinin toplandığı bu eser İran tarihinde, ilk insandan III. Yezdigerd'e kadar İranlılarca mahlum olan herşeyi ihtiva etmektedir.

Ancak İran halkı arasında dağınık olarak sözlü söylentiler halinde yaşayan millî geleneklerini yazılı hale sokmak teşebbüsü Firdevsî'den çok önce VI. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Şehnâme'nin kaynaklarından en mühimi olan ve I. Hüsrev (511-579) zamanından beri mevcut olduğu bilinen Hadâyname son def'a II. Yezdigerd (631-637) zamanında Danişver adındaki bir dihan ve birkaç âlim tarafından yeniden yazılmış ve tamamlanmıştır. Birçok defa Arapçaya da çevrilen bu eserin tercümelerinden hiçbiri günümüze kadar gelmemiştir. Danişver'in Pehlevce yazılmış olan eserinin Farsçaya çevrilmesi Saffari Sülâlesi zama-

mında olmuş, tercümenin adı "şehnâme" olarak tespit edilmiştir.

Saffaroğullarının kırk yıllık saltanatlarından sonra (868-908) onların yerine geçen Samani'ler zamanında bu tercümenin 1000 beyitlik kısmı Dakikî tarafından nazmedilmiştir.

Daha sonra Firdevsî Samani'ler devrinden beri bu konuda yapılan çalışmaları bizzat görerek ve Dakikî'nin 1000 beytini de alarak dünyada başka hiçbir milletin sahip olmadığı İran'ın millî destanı meşhûr "Şehnâme"yi yaşı seksene yaklaştığı sıralarda bitirerek Sultan Gazneli Mahmud'a sunmuştur⁽¹⁾.

Eserin, edebiyat alanındaki etkisi çok geniş olmuş, sonraki yüzyıllarda Firdevsî'nin yolundan gidilerek birçok eser meydana getirilmiştir. Böylece edebiyata "Şehnâmecilik" diye yeni bir nev'i ortaya çıkmış-

tır.

Türk edebiyatında da XV. yüzyıldan itibaren bu türde eserler vermeye başlanmıştır.

"Şehnâme kelimesi bizde, Osmanlı tarihine ait muharebelerin manzûm olarak kaydedilmesi hakkında kullanılır bir tabirdir. Böyle bir eser vücuda getirene Şehnâme-hân denilmiştir. Bu tabir sonradan Vak'anüvis'e çevrilmiş Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar kullanılmıştır"⁽²⁾.

Şehnâme-hânların tayin edildiği resmi devlet memuriyetine de "Şehnâmecilik" adı verilmiştir. Bu resmi devlet memurunun vazifeleri ve ilk şehnâmeciler hakkında Ahmet Refik Bey (Ö.1937) şu bilgileri veriyor.

"Osmanlı Hakanı yeniçeriye ehemmiyet verir, şah meydanlarında bu fedâkâr askerlerle kazandığı zaferleri, yaptığı avları şanlı bir destan makamında asırlara naklettirmek isterdi.

(1) H.Ritter İslam ansiklopedisi, Firdevsi Maddesi, c.IV s.643
H.Ritter İslam Ansiklopedisi, Dakiki Maddesi, c.III s.462.
Firdevsi, Şehnâme. Çev. Necati Lügal, Milli Eğitim Basımevi, Ank. 1967, Önsöz, Doç.Dr. Kenan Akyüz, s.I-XXIII.

(2) Pakalın Mehmed Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü c.III, s.318

Garizade Mehmed Nadir

الأردبيلي^(١)

محمد بن عبد الغني، الأردبيلي، الرومي، جمال الدين، ويعرف
بـ «غني زاده»

٥٥٠ - ٦٤٧* هـ

٥٥٠ - ١٢٤٩ م

(١) نسبة إلى «أردبيل» من بلاد أذربيجان؛ وقد ضبطها ياقوت في معجم البلدان بفتح
الدال، كما ضبطها ابن الأثير في اللباب بضم الدال. فليلاحظ .
* في تاريخ الوفاة خلاف صورته كما يلي: في كشف الظنون ع ١٨٥ والكتبخانة الخديوية
والأعلام: توفي سنة ٦٤٧ هـ كما أثبتنا. وفي الكشف والهدية ومعجم المؤلفين: توفي
سنة ١٠٣٦ هـ؛ والصحيح ما أثبتناه .

١ - الأعلام ط ٣ في ٨٠:٧، ط ٤ في ٢١١:٦ .

٢ - فهرست الكتبخانة الخديوية المصرية ٦٥:٤ .

٣ - كشف الظنون ١ ع ١٨٥، ١٩٢ .

٤ - اللباب في تهذيب الأنساب ٤١:١ .

٥ - معجم البلدان ١:

٦ - هدية العارفين: به المدخل بـ نادري الرومي؛ وتاريخ الميلاد ٩٨٠ في ٢ ع ٢٧٥ .

G

Ganizade M. Nadiri (070055)

09 Nisan 2017

MARKEZİ KÜTÜPHANESİNDEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Ganizade Nadiri

Ganizade Nadiri (Ghanizāde Nādirī, c. 980–1036/1572–1626–7) was an Ottoman scholar, judge, poet, and calligrapher from Istanbul. His full name is recorded as Mehmed Nadiri b. Abdülğani b. Emir Şah b. Mahmut b. Bayezit (Meḥemmed Nādirī b. ‘Abdülghani b. Emīr Şāh b. Maḥmūd b. Bāyezīd), and Nadiri (Nādirī) was his penname. Ganizade was from a scholarly family; his father Abdülğani (‘Abdülghani) was a prolific author, who also served as a teacher and judge, and his brother Abdülcebbar (‘Abdülcebbār) was a poet, with the penname Celili (Celīlī).

After serving as a *mülazim* (*mülāzim*, teaching assistant) to Hoca Sadeddin (Khoca Sa‘deddin, 980–1008/1536–7–1599), Ganizade started his career as a teacher (*müderris*). He was appointed to six positions in Istanbul within ten years (1000–09/1591–1601), successfully climbing the hierarchical ladder of the Ottoman educational (*medrese*) system. After 1009/1601, he changed career paths and was appointed to a number of judgeships. He received six appointments in five years and served as judge of Thessaloniki,

Cairo, Edirne, Istanbul, and Galata (a district in Istanbul) respectively in the years 1011–18/1602–9. After he left the post in Galata, he served first as *kazasker* (*qādi-‘asker*, military judge) of Anatolia and then of Rumelia, in the years 1021–33/1612–24. During periods when he became entangled in palace politics, he was removed from some of these positions, but since he had the support of Sultan Ahmed (Ahmed) I (r. 1011–26/1603–17), and later Osman II (‘Othmān, r. 1027–31/1618–22), as well as his mentor Sadeddin and his father-in-law *seyhülislam* (*shaykh al-Islām*) Sunullah b. Cafer el-İmadi (Şun‘ullāh b. Ca‘fer el-İmādi), he was generally able to obtain another, usually better post. Several *kasides* (*qasīdes*, eulogies) in his *divan* (*dīvān*, poetry collection) dedicated to the *babüssaade ağası* (*bābü s-sa‘ade aghası*, head of the corps of white eunuchs that guarded the Babı Saadet, or “Gate of Felicity”) Gazanfer Ağa (Ghazanfer Agha, d. 1011/1603) further testifies to his close relations with the court.

Ganizade’s close connections with the Ottoman court and courtiers are evidenced by copies of two of his works illustrated with images produced at the palace: *Divan*